

II. TEOLOGIE ISTORICĂ

VISARION PUIU, PRIMUL MITROPOLIT ORTODOX ROMÂN LA PARIS

CRISTINEL ȘTEFAN TANASĂ*

REZUMAT. Cazul mitropolitului Visarion Puiu, singurul arhieru al Bisericii Ortodoxe Române rămas în exil după ocuparea teritoriului României de trupele sovietice în august 1944, condamnat la moarte în februarie 1946 și caterisit de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în 1950, este încă unul dintre cele mai controversate subiecte din istoriografia bisericească română recentă. Studiat fragmentar și de puține ori documentat, neditat și necitit la adevărată sa contribuție la teologia românească contemporană, Visarion Puiu reprezintă încă, un personaj mult discutat, dar puțin cunoscut.

Cuvinte cheie: mitropolit, condamnat, caterisit, exil, Paris

Circumstanțele exilului

După ce a servit o bună perioadă ortodocșii români ca episcop de Argeș (1921-1923, Curtea de Argeș, România) și de Hotin (1923-1935, la Bălți, în Republica Moldova), apoi ca mitropolit al Bucovinei (1935-1940) și al Transnistriei (1942-1943) la Cernăuți și Odessa în Ucraina, Visarion Puiu a căutat în același mod să fie de ajutor românilor din occident, evitând în felul acesta contactul cu regimul comunist instaurat în România. Activitatea acestuia în perioada exilului ar putea fi rezumată astfel: Croația între 13-17 august 1944; Austria, august 1944 – octombrie 1945; Italia, octombrie 1945 – noiembrie 1947; Elveția, noiembrie 1947 – august 1949; Franța, august 1949 – august 1964¹.

* Dr., Universitatea Alexandru Ioan Cuza, Iași, preot_tanasa@yahoo.com.

¹ Mitropolit Visarion Puiu, *Însemnări din viața mea*, ediție, note și addenda de Dumitru Stavarache și Gheorghe Vasilescu, Editura Trinitas, Iași, 2004, pp. 116, 117.

A ieșit din țară cu o delegație oficială la cererea conducerii bisericești și a guvernului Gh. Tătăărăscu pentru a participa la hirotonia unui episcop croat la Zagreb, ceremonie ce s-a desfășurat în ziua de 15 august 1944. Ziua de 23 august 1944 (intrarea trupelor sovietice în România) l-a prins la Viena, pe drumul de întoarcere, dată după care legăturile diplomatice dintre România și Germania s-au întrerupt, granițele au fost închise și orice mijloc de transport care făcea legătura cu România a fost oprit. În noile condiții, mitropolitul s-a văzut pus în situația de a organiza într-o formă bisericească numeroasele mase de români care au rămas în afara granițelor țării fără nici un fel de sprijin din partea autorităților civile. Cu aprobarea guvernului de la Berlin înființează în acest scop Episcopia Românilor Ortodocși pentru Germania și Austria, punându-se provizoriu în fruntea acesteia, în așteptarea îmbunătățirii situației politice când ar fi putut cere în acest sens acordul oficialităților bisericești centrale de la București. Situația politică rămânând însă neschimbată, românii din exil s-au reorganizat și, în jurul lui Horia Sima, au înființat guvernul național român de la Viena (decembrie 1944) unde, fără să-și fi dat acordul, mitropolitul este numit ca fiind pus la dispoziția acestuia pentru problemele bisericești ale românilor din exil. De la Viena, mitropolitul Visarion pleacă în Italia (găzduit fiind pentru o vreme la mănăstirea Maguzzano), apoi în Elveția, pentru ca în toamna anului 1949 să ajungă la Paris, invitat fiind de arhimandritul Martinian Ivanovici, superiorul bisericii românești, să slujească în condiții mai potrivite și să dea o notă mai solemnă slujbelor oficiate aici. Sosit la Paris în septembrie 1949, mitropolitul a reușit pentru o vreme să instituie o reședință a eparhiei sale la biserica românească de pe str. Jean de Beauvais, al cărei paroh refuzase să predea oficiul Legației Republicii Populare Române. Între timp, Tribunalul Poporului din București, înființat special pentru judecarea criminalilor de război și a celor responsabili pentru dezastrul țării l-a condamnat în februarie 1946 la moarte, iar Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române l-a caterisit în februarie 1950. Condamnarea la moarte a fost motivată de faptul că acesta ar fi desfășurat acțiuni de teroare pe teritoriul Basarabiei și Transnistriei, a fi părăsit România punându-se în slujba hitleriștilor și ar fi făcut parte din guvernul din exil condus de Horia Sima², iar Sfântul Sinod, supus

² Arhiva CNSAS, *fond MAI*, dosar P80/8, ff. 139, 140. Potrivit unei note informative din 1 februarie 1945 cu informații preluate din emisiunea radioului Donau (Dunărea) din 14 decembrie 1944 ora 0,30, guvernul național român cu sediul la Viena avea următoarea componență: Horia Sima, președintele consiliului de miniștri; Vasile Iasinski, ministru de interne, al sănătății și ocrotirii sociale; Mihail Sturza, ministru al afacerilor străine și instrucției; Platon Chirnoagă, ministru de război; Sergiu Vladimir Cristea, ministrul culturii; Corneliu Georgescu, ministrul finanțelor și economiei; Grigore Manoilescu, ministrul propagandei; Visarion Puiu era doar la dispoziția guvernului pentru problemele bisericești (Arhiva CNSAS, *fond SIE P 3763*, dosar P80/1, f. 16). Informațiile se completează și se contrazic însă în același timp, o altă notă din același dosar, volumul 7, fila 21 prezentându-l pe mitropolit ca fiind ministru al Cultelor în același guvern, alături și de un nou introdus pe listă, profesorul universitar Ion Sângiorgiu ca fiind ministru al educației naționale.

autorităților comuniste, nu a putut face altceva decât să recunoască hotărârea sentinței penale și să dispună ca atare.

În contextul schimbărilor politice internaționale survenite după Conferința de la Geneva (1955) care a condus la o destindere, cel puțin temporală, a relațiilor internaționale, cu implicații atât militare, cât mai ales economice, statul român a început revizuirea sentințelor definitive impuse acelor persoane care au manifestat tendința de reeducare și bună purtare în închisorile comuniste, cu calități profesionale excepționale sau a unor oameni vârstnici și grav bolnavi a căror situație trezea compasiunea concetățenilor. Descoperind în multe cazuri erori judiciare sau pedepse neproporționale cu faptele săvârșite, justificate poate în climatul de după încetarea războiului, dar nerezistând la un deceniu după acesta, autoritățile comuniste s-au văzut nevoite a iniția o revizuire a situației condamnaților politici cu sentințe definitive, inclusiv a criminalilor de război, urmând să-și execute pedeapsa adevărații criminali de război. În același timp, România a demarat un amplu proiect extern de activități culturale în diferite state din apusul Europei, în special francofone, în umbra cărora, nu de puține ori, se adăposteau și activități politice ilegale. Ca mijloace erau prevăzute organizarea de manifestări și schimburi culturale, acțiuni cu caracter sportiv, întâlniri ale membrilor delegațiilor cu diferite personalități autohtone, urmărindu-se în paralel și la adăpostul acestora și infiltrarea agenților sub acoperire pentru a supraveghea, descuraja și mai ales incomoda îndeaproape planurile emigrației românești.

În acest context s-a urmărit și contactarea unora dintre liderii emigrației, între aceștia numărându-se ca fiind una dintre cele mai influente persoane și mitropolitul Visarion Puiu. Ambele acte emise împotriva sa, condamnarea la moarte și caterisirea, l-au obligat să-și rezolve situația juridică și canonică în perspectiva întoarcerii acasă³, acesta fiind și motivul principal al întrevederilor sale cu membrii delegațiilor române trimiși special pentru a lua legătura cu el. Situația politică a fost însă mult timp nefavorabilă pentru rezolvarea acestor probleme. Deși era un susținător al exilului, promovând ideea formării unui Sinod în exil separat de Patriarhia de la București pe care o considera supusă politicii guvernului comunist, documentele din arhiva fostei Direcții a Informațiilor Externe îl prezintă pe acesta manifestându-și de mai multe ori interesul pentru repatriere, interes stimulat în multe feluri și de securitatea comunistă. În planurile operative ale Securității se avea în vedere contactarea acestuia încă din 1955 și transformarea lui în agent de influență în masa fugarilor români și în cercurile

³ Adrian Nicolae PETCU, „Problema repatrierii mitropolitului Visarion Puiu reflectată în documentele securității”, în revista *Agero*, Stuttgart, http://www.agero-stuttgart.de/REVISTA-AGERO/ISTORIE/Problema%20repatrierii%20mitropolotului%20Visarion%20Puiu%20in%20documentele%20Securitatii.htm#_ftnref1, 12.12.2014.

bisericești⁴. „Fugarii” era termenul uzual folosit de agenții securității pentru a denumi pe toți emigranții români, indiferent de partidul politic din care făceau parte, care au părăsit România din momentul preluării puterii de regimul comunist. Măsurile represive luate însă de statul român împotriva monahismului care luase amploare după 1945, au făcut ca încercările de repatriere ale acestuia să eșueze, mitropolitul cerând în mai multe rânduri garanții pentru a face acest pas. Cum garanțiile cerute s-au lăsat de mai multe ori așteptate, contactele cu acesta fiind în mai multe rânduri întrerupte pentru perioade mai scurte sau mai lungi, în special din lipsa unor oameni capabili a ține un discurs bine argumentat în fața mitropolitului, acesta s-a văzut pus în situația de a accepta mai ușor ajutorul străinilor decât promisiunile fără acoperire a oficialilor români trimiși să-l convingă să se repatrieze. Nu de puține ori însă, contactările acestuia s-au făcut și sub umbrela unor interese naționale, spre exemplu de a-i cere sfatul în privința problemelor bisericești ivite în sânul imigrației române, indicațiile primite de la acesta fiind folosite ulterior de agenții securității.

Perioada Pariziană

La 18 aprilie 1948 Adunarea Parohială al românilor de la biserica din Paris⁵, prin credincioșii aflați în acea duminică la slujbă, se declară în mod

⁴ Informații privind începerea urmăririi penale a mitropolitului Visarion Puiu se află în arhiva operativă a Ministerului Afacerilor Interne (MAI) dosarul P80, volumul 1.

⁵ Pentru detalii privind biserica română din Paris a se vedea: Veniamin Pocitan PLOEȘTEANU, *Biserica ortodoxă română din Paris cu o introducere asupra relațiilor franco-române*, București, 1941; N.A. GHEORGHIU, *La Fondation de l'Eglise orthodoxe roumaine de Paris*, Paris, 1953; Jean MILOE, *La Riposte aux attaques du Gouvernement Roumain contre l'Eglise Roumaine de Paris*, Paris, 1976; Dinu SIKITIU-CARTIOR, *Altare românești la Paris*, București, 1994; Jean-Paul BESSE, *L'Eglise orthodoxe roumaine de Paris*, Paris, 1994; Mircea PĂCĂRARIU, *Geschichte der Rumänsch-Orthodoxen Kirche*, Oikonomia 33, Erlangen, 1994, p. 587-590; Idem, „Diaspora românească în trecut și astăzi”, în *Deisis*, nr. 1, p. 29-34; Mircea BASARAB, *Istoricul Parohiei Ortodoxe Române Nașterea Domnului München*, Oradea, 1997; Ovidiu BOZGAN, „Biserica Ortodoxă Română din Paris în primii ani postbelici”, în *Studii de Istoria Bisericii*, Editura Universității din București, 2000, p. 43-66; Ioan BARBU, *Franța Ortodoxă*, Editura Antim Ivireanu, Râmnicu Vâlcea, Editura Langues et Culture Europeennes, Paris, 2001; Dumitru STAVARACHE, *Mitropolitul Visarion Puiu. Documente din pribegie*, Pașcani, Editura Moldopress, 2002; Dumitru STAVARACHE, Ion NEGOESCU, *Mitropolitul Visarion Puiu. Relațiile cu biserici din Canada și SUA - Documente. 1912-1963*, București, Editura Publirom, 2005; Mitropolitul Visarion PUIU, *Însemnări din viața mea*, ediție, note și addenda de Dumitru Stavarache și Gheorghe Vasilescu, Iași, Editura Trinitas, 2004; Florin MANOLESCU, *Enciclopedia exilului literar românesc. 1945-1989*, Editura Compania, 2003; *** „Les incidents de l'Eglise Roumaine de Paris”, în *La Nation Roumaine*, Paris, nr. 28, 15 septembrie 1949, p. 3; *** „Le pretes et la politique”, în *La Nation Roumaine*, Paris, nr. 27, 1 septembrie 1949, p. 3; *** „Biserica Română din Paris”, în *Patria*, nr. 4, octombrie 1949, p. 2; *** „Vers une solution du probleme de l'eglise roumaine de Paris”, în *La Nation Roumaine*, Paris, nr. 31, 1 noiembrie 1949, p. 3; *** „Centenarul Bisericii Ortodoxe Române din Paris”, în *România muncitoare*, nr. 23, noiembrie 1953, pp. 11-13; *** „Le centenaire de l'Eglise orthodoxe roumaine de Paris”, în

public împotriva regimului comunist din țară și, ca urmare, se rup legăturile cu Legația Română de la Paris și cu Patriarhia Română de la București. Totodată,

La Nation Roumaine, Paris, nr. 125, 1 decembrie 1953, pp. 1, 3; *** „O școală românească la Paris”, în *B.I.R.E.*, Paris, an VII, nr. 176, 1 aprilie 1954, p. 7; *** „Ultima ispravă a aventurierului Vasile Boldeanu”, în *B.I.R.E.*, nr. 193, 15 ianuarie 1955, p. 8; Corespondent, „De la Biserica Ortodoxă Română din Paris”, în *Stindardul*, nr. 24-25, ianuarie-martie 1956, p. 5; *** „La Biserica Ortodoxă Română din Paris a fost ales un nou Consiliu Parohial”, în *B.I.R.E.*, an VIII, nr. 194, 15 februarie 1955, p. 11; M.V. OTTESCU, „Din dosarul preotului Pârvănescu”, în *B.I.R.E.*, nr. 197, 15 martie 1955, pp. 7-8; Idem, „Răsfoind dosarul preotului Pârvănescu”, în *B.I.R.E.*, an VIII, nr. 198, 1 aprilie 1955, pp. 8, 12; Idem, „Preotul Radu Grațian demasca încă din 1952 pe Virgil Pârvănescu”, în *B.I.R.E.*, nr. 200, 1 mai 1955, pp. 8, 11; Idem, „Drama de la Biserica Ortodoxă Română din Paris pe cale de soluționare”, în *B.I.R.E.*, nr. 212, 1 decembrie 1955, p. 4; *** „Cum a decurs pretinsa Adunare Generală de la Biserica Ortodoxă Română din Paris”, în *B.I.R.E.*, nr. 199, 15 aprilie 1955, pp. 12-13; *** „Biserica Ortodoxă Română din Paris a ieșit de sub canonicitatea juridică a lui Visarion Puiu”, în *B.I.R.E.*, nr. 213, 15 decembrie 1955, p. 11; *** „Ce este cu zvonul de repatriere a Mitropolitului Visarion Puiu”, în *B.I.R.E.*, nr. 216, 1 februarie 1956, p. 2; *** „Drama din jurul Bisericii Ortodoxe Române din Paris continuă”, în *B.I.R.E.*, an IX, nr. 218, 1 martie 1956, p. 4, 8; *** „Cum a decurs a doua Adunare Generală de la Biserica Ortodoxă Română din Paris”, în *B.I.R.E.*, nr. 220, 1 aprilie 1956, pp. 9, 10; *** „Sacrilegiul de la Biserica Ortodoxă Română din Paris”, în *B.I.R.E.*, nr. 232, 15 mai 1956, pp. 9, 10; *** „Ce motive au determinat Tribunalul civil din Sena să hotărască îndepărtarea lui Virgil Pârvănescu de la Biserica Ortodoxă Română din Paris”, în *B.I.R.E.*, an X, nr. 236, 1 ianuarie 1957, p. 11-12; *** „Știri și dispoziții interne”, în *Orientări pentru legionari*, Bavaria, nr. 5, februarie 1958, p. 6; Ion DASCĂLU, „Mare păcat”, în *Troița*, nr. 25, august 1958, pp. 3, 4; Nicolae TĂNASE, „Apel”, în *Troița*, nr. 26, august 1958, p. 4; Teofil Ionescu, „O contribuție la Unirea Principatelor Române. Arhimandritul Iosafat Snagoveanu”, în *Almanahul pribegilor români*, 1963-1964, Paris, pp. 63-72, *** „La moartea Î.P.S. Sale Mitropolitului Visarion Puiu”, în *Le Courier Roumain*, an XII, nr. 274, 31 august 1964, pp. 20-26; *** „Biserica Ortodoxă Română din Paris. Comunicat”, în *Cuvântul în exil*, nr. 28-30, septembrie-noiembrie 1964, p. 8; N.A. GHEORGHIU, „Biserica Ortodoxă Română din Paris”, în *Prodromos*, nr. 3-4, aprilie 1965, pp. 22-24; *** „Întrebări fostului preot Boldeanu”, în *Le Courier Roumain*, an XIII, nr. 291, mai 1965, pp. 19, 20; *** „Note”, în *Le Courier Roumain*, nr. 300-301, 7-30 octombrie 1965, p. 28, I.D.M., „Ceasul al doisprezecelea”, în *Le Courier Roumain*, nr. 295-296, 16-31 iulie 1965, pp. 23, 24; *** „Tribuna cititorilor”, în *Le Courier Roumain*, nr. 305-306, 16-31 decembrie 1965, pp. 26-29; Un enoriaș, „Scrisoarea unui enoriaș”, în *Le Courier Roumain*, an XVII, nr. 328-329, sept.-oct. 1968, p. 14; Un creștin ortodox, „Lipsa de umilință a preotului caterisit V. Boldeanu”, în *Le Courier Roumain*, nr. 288-289, 31 martie-16 aprilie 1965, pp. 21, 22; C.A., „Trufia preotului caterisit Boldeanu”, în *Le Courier Roumain*, nr. 290, 30 aprilie 1965, pp. 21, 22, *** „Ce se petrece la Biserica din Paris”, în *Le Courier Roumain*, nr. 292-293, 31 mai-16 iunie 1965, pp. 22-25, A.T., „Păcatul în contra evidenței adevărului”, în *Le Courier Roumain*, nr. 297-298, 16-31 august 1965, pp. 15-20; Idem, „Un an de la moartea Î.P.S.S. Mitropolitului Visarion Puiu”, în *Le Courier Roumain*, nr. 295-296, 1-15 august 1965, pp. 7-9; Alexandru GREGORIAN, „Mitropolitul Visarion Puiu”, în *Le Courier Roumain*, an XIII, nr. 300-301, 14-30 octombrie 1965, p. 11; redacția, „Dl. Vasile Boldeanu și conjurația sa contra autorităților canonice”, în *Le Courier Roumain*, nr. 304, 30 noiembrie 1965, pp. 23-30; *** „Ecouiri” (reproduce articolul din *L'Aurore* nr. 10/11 iunie 1972), în *Carpații*, an I, nr. 1, 1972, p. 12; Faust BRĂDESCU, „Slavă Domnului ne-am scăpat de Teofil”, în *Carpații*, an I, nr. 2, 1972, p. 12; René THEO, „Dosarul Teofil Ionescu”, în *B.I.R.E.*, nr. 559, 1 iulie 1972, p. 5; G. FILITI, „L'Eglise roumaine en danger”, în *La Nation Roumaine*, nr. 27, noiembrie 1972, pp. 3, 4; D. NACU, „Les communistes contre l'église orthodoxe roumaine de Paris”, în *La Nation Roumaine*, nr. 260, mai 1973, pp. 1-3; I. CUȘA, „Scrisoare deschisă adresată Patriarhului Bisericii Ortodoxe Române”, în *Drum*, nr. 3, iulie-septembrie 1973, p. 7.

se hotărăște ca la rugăciunile bisericii să fie pomeniți regele Mihai I și mama sa, regina Elena. Pentru a se putea continua activitatea liturgică și a contracara intențiile guvernului de la București de a prelua sub controlul său biserica din Paris, se înființează o asociație pentru practicarea cultului ortodox român (*Association pour la pratique du culte orthodoxe roumain*)⁶. Conform statutelor sale, asociația trebuia să ajute biserica pentru organizarea serviciului religios și îndeplinirea misiunii ei față de credincioșii ortodocși români. Din asociație puteau face parte românii ortodocși stabiliți în Franța de cel puțin 6 luni. O persoană putea deveni membră a asociației mai repede în cazul în care era recomandată de cel puțin 2 membri. Organele de conducere erau epitropia formată din 5 persoane și consiliul parohial format din 12 persoane. Ambele erau alese pe o perioadă de 3 ani de adunarea parohială. Superiorul de drept al bisericii era președintele asociației. Adunarea parohială se întrunea cel puțin o dată pe an pentru analizarea raportului moral și material. Adunarea parohială extraordinară putea decide dizolvarea asociației sau modificarea statutului ei.

La 18 august 1949 Martinian Ivanovici⁷, superiorul bisericii, gafează invocând la sfârșitul unei slujbe numele lui Carol al II-lea, fostul suveran al României, alături de recenta sa consoartă, Elena Lupescu. Gestul a trezit nemulțumirea credincioșilor care au retras sprijinul pe care-l acordaseră până atunci superiorului Ivanovici. Drept reacție, un consiliu spiritual format din 6 preoți⁸ români rezidenți în Franța au solicitat mitropolitului Visarion Puiu preluarea bisericii, astfel că din septembrie 1949 îl întâlnim pe mitropolit la Paris, venit fiind din Elveția⁹. Aici a preluat conducerea bisericii române din strada Jean de Beauvais îndepărtându-l pe preotul Martinian Ivanovici și căutând să ridice biserica la rangul de episcopie. Cum Ivanovici a respins injoncțiunile mitropolitului care îi cerea să se retragă din funcție, la 4 septembrie 1949 un grup de legionari și simpatizanți gardiști au luat literalmente cu asalt localurile bisericii în care s-au instalat mitropolitul și partizanii săi. Totul a fost însă o manevră a lui Horia Sima și a preoților simiști (Boldeanu, Grațian) care l-au ademenit pe

⁶ Règlement Intérieur de l'Association culturelle de Eparchie Orthodoxe Roumaine D'Europe Occidentale, din *Arhiva catedralei mitropolitane din Paris*, 1949, f. 1.

⁷ Martinian Ivanovici fusese numit superior al bisericii din Paris în toamna anului 1946. Părintele Ivanovici nu se jena să spună că înainte de a lua avionul pentru Paris nu a plecat din cancelaria patriarhiei, ci din biroul lui Emil Bodnăraș, tovarăș de gândire și de acțiune politică, cu care a păstrat legătură directă, peste agentul de legătură al Legației Române de aici (Pr. Vasile BOLDEANU, *Însemnări*, manuscris dactilografiat, nepublicat, în *Arhiva Bibliotecii Române din Freiburg din Biblioteca „D. Stăniloae”*, Iași, caseta 6, file nenumerotate).

⁸ Arhimandritul Ștefan Lucaciu, Pr. Vasile Boldeanu, Pr. Grațian Radu, Pr. Gheorghe Preda, Pr. Nestorian Cicala, Pr. Gheorghe Brânzeu.

⁹ Jean MILOE, *La Riposte (aux attaques du Gouvernement Romain contre l'Eglise Roumaine de Paris)*, Paris, 1976, p. 21.

mitropolit din Elveția, înfățișându-i incorect realitatea¹⁰. La 8 septembrie 1949 se înregistrează la Prefectura Parisului o nouă asociație a românilor denumită „Asociația Culturală a Eparhiei Ortodoxe Române a Europei Occidentale”, sub conducerea mitropolitului Visarion Puiu și pusă sub ascultarea Sinodului Bisericii Ortodoxe Ruse din afara Rusiei (a Rușilor Liberi) cu sediul la New York condus atunci de mitropolitul Atanasie¹¹. Din cauza incidentelor ivite la biserică, în presa franceză din 4-9 septembrie 1949 au apărut mai multe articole împotriva mitropolitului Visarion și a mișcării legionare, principala acuzație fiind aceea a apartenenței din guvernul legionar condus de Horia Sima¹². Succesul a fost efemer deoarece tot în septembrie 1949, pentru evitarea noi incidente, poliția franceză a intervenit și a închis biserica, iar mitropolitul a fost exilat din nou, primind interdicție de a se apropia de Paris. Acesta s-a refugiat la Théoule-sur-Mer, la Draguignan (ambele în sudul Franței), apoi la Viels-Maisons (nord-estul Franței) de unde a încercat, totuși, să materializeze proiectul său. Conflictul a fost adus în fața justiției franceze care a numit un administrator judiciar și care a interzis oficierea serviciului divin între 1949-1952 cu unele excepții. Asociația culturală a fost refăcută sub control judiciar francez, superiorii bisericii urmând să fie aleși și numiți de comunitatea românească care prelua întreaga susținere financiară a lăcașului. Superior al bisericii va fi ales Visarion Puiu care va conduce și episcopia românilor din Europa occidentală până în 1958. Asociația organizată astfel din inspirația mitropolitului a funcționat normal, sub acoperirea legilor franceze. Măsura luată de Patriarhia de la București (caterisirea) nu a avut nici un efect asupra lui. Din episcopia nou înființată au făcut parte mai multe parohii¹³ din Franța, Canada, Elveția, Germania, Suedia, Belgia, Anglia. Intervențiile mitropolitului în apărarea drepturilor bisericii au fost de multe ori salvatoare,

¹⁰ Pr. Ștefan PALAGHIȚĂ, *Garda de Fier spre reînvierea României*, însoțită de o *Cronologie privind istoria mișcării legionare* și de Nae Ionescu, *Fenomenul legionar*, Editura Roza Vînturilor, București, 1993, p. 299.

¹¹ Jean MILOE, *La Riposte (aux attaques du Gouvernement Romain contre l'Eglise Roumaine de Paris)*, Paris, 1976, p. 21.

¹² Arhivele CNSAS, *dosar SIE 142*, f. 28.

¹³ Jean-Paul BESSE, *L'église orthodoxe roumaine de Paris*, D.U.C., Paris, 1994, p. 159 și Aurel Sergiu MARINESCU, *O contribuție la istoria exilului românesc, Biserica Ortodoxă Română în străinătate, în exil, în diasporă*, Editura Vremea, București, 2004, p. 151. Cele zece parohii erau: 1. Catedrala „Sf. Ioan Teologul” numită și „Sfinții Arhangheli Mihail, Gavriil și Rafail” din strada Jean de Beauvais 9 și 9 bis, Paris; 2. Biserica „Buna Vestire” 8080 Cristofor Columb, Montreal, Canada; 3. Biserica „Sf. Gheorghe”, Machabäerstrasse 41, Köln, Germania de Vest; 4. Biserica „Sf. Treime”, Friedrichstrasse 23 a, Offenburg, Germania de Vest; 5. Biserica „Nașterea Maicii Domnului”, 14-16 strada Beaulcre, 1205, Geneva, Elveția; 6. Biserica „Sf. Gheorghe”, 139 strada Cour, Lausanne, Elveția; 7. Biserica „Adormirea Maicii Domnului”, Brantholnsgränd 54, Skärkolmen, Suedia; 8. Biserica „Sf. Arhangheli”, Bredängsvägen 260, Borås, Suedia; 9. Biserica „Sf. Spirit”, strada Basse Wez 143, 4000 Liège, Belgia; 10. Biserica „Sf. Petru”, 17A Wellesley Road Ilford, Londra, JGI-4JT, Anglia.

mai ales în perioada 1953-1954 când guvernul de la București urmărea trecerea ei în proprietatea statului Român, dreptul de a numi un preot slujitor, dar mai ales transformarea ei într-un simplu muzeu pentru cultura poporului român¹⁴.

În corespondența purtată cu Leon Negruzzi, membru al Consiliului Parohial al Bisericii Române din Paris, mitropolitul face un rezumat al cauzelor care l-au determinat să părăsească Parisul: nu avea adăpost, nu avea resurse de trai, era mâhnit de tratamentul necorespunzător ce i l-a dat poliția, interzicându-i intrarea în Paris, dar cel mai mult l-a mâhnit nepăsarea și indiferența românilor asupra acestei situații¹⁵. Leon Negruzzi îi răspunde o lună mai târziu, informându-l asupra autorilor rapoartelor împotriva sa făcute la poliția franceză, unele dintre ele provenind nu numai din Paris, ci chiar și din România, Rusia ori Anglia¹⁶.

Din iulie 1951 îl găsim la Théoule-sur-Mer (sudul Franței) de unde în data de 18 din Villa Saint Camille trimite o scrisoare preasfințitului Andrei Moldovan, episcopul românilor ortodocși din SUA și Canada rugându-l să caute o modalitate pentru a rezolva neînțelegerile ivite în sânul bisericii din cauza alegerii în congresul bisericesc de la Chicago a tânărului Viorel Trifa pentru a fi hirotonit arhiepiscop și care nu ar fi fost pe placul tuturor, controversă ce nu făcea decât mult rău credincioșilor români din acele locuri. Mijlocește în acest sens în favoarea tânărului pe care el însuși l-a avut secretar pe când se afla în Austria și care „a dat destule dovezi de inteligență și de apreciată purtare între toți străinii pe unde a mai fost”¹⁷. Se pare că tânărul Trifa fusese atacat printr-o scrisoare trimisă tuturor episcopilor ortodocși din America ce ajunsese și în mâinile mitropolitului Visarion, iar acesta, mâhnit de ceea ce se întâmpla, sfătuiește ca efectul acesteia să fie nimicit printr-o imediată împăcare care va mulțumi pe toată lumea. Într-o altă scrisoare din 24 august 1951 interceptată de securitate, trimisă de episcopul Andrei Moldovan către mitropolitul Iustinian Marina (probabil din lipsa sau întârzierea informațiilor nu au știut că între timp fusese ales patriarh), amintită în planul operativ din paginile 54-57 ale dosarului, se menționează că episcopul Andrei îi trimitea lunar 50 de dolari mitropolitului Visarion cu scopul de a nu da dezlegare mitropolitului Anastasie din SUA pentru a hirotoni pe tânărul Viorel Trifa, promițând că va face și un memoriu către Sf. Sinod pentru a-i revizui situația și a-i ridica caterisirea. Nu se specifică însă de ce episcopul Andrei Moldovan sau mitropolitul Anastasie mai aveau nevoie de dezlegarea mitropolitului Visarion pentru Viorel Trifa atâta timp cât caterisirea dată de Sf. Sinod încuviința că acțiunile acestuia erau nule și neavenite!

¹⁴ Jean-Paul BESSE, *L'église orthodoxe roumaine de Paris*, D.U.C., Paris, 1994, p. 113.

¹⁵ *Scrisoare către Leon Negruzzi din 9 iunie 1951*, în *Arhiva Bibliotecii Române de la Freiburg din Biblioteca „D. Stăniloae”, Iași*, caseta 2, dosar 1, filă nenumărată.

¹⁶ *Scrisoare către mitropolitul Visarion din 3 iulie 1951 în Ibidem*. Între cei ce îl raportau poliției franceze nu putea lipsi preotul Boldeanu la care se adăugau Rădescu, Vișoianu, Crețianu, Gh. Răutu, Caranfil, casa regală, prințul Sturza.

¹⁷ Arhiva CNSAS, *Fond SIE*, dosar 142, f. 46.

La 25 decembrie 1954, duminică dimineața, în biserica rusă Sf. Nicolae din Versailles, s-a efectuat sfințirea episcopului vicar Teofil Ionescu (1896-1975) care primește numele de Sevreanul (Teofil de Sevres)¹⁸. La sfințire, alături de mitropolitul Visarion, au mai participat, conform canoanelor bisericii ortodoxe, încă doi ierarhi, arhiepiscopul Jean Maximovici de Bruxelles (1896-1966, canonizat în 1994) ca reprezentant al Sinodului rus de la New York și episcopul Natanail de Cartagina și Tunis¹⁹. Sfințirea a fost acceptată de către mitropolitul Visarion forțat de împrejurări, obligat fiind de părintele Vasile Boldeanu²⁰, pe de o parte, și de protestele preoților din Paris, pe de altă parte, trimițându-l pe acesta în America pentru a se pune de acord cu episcopul Valerian Trifa și a strânge legăturile dintre românii ortodocși din America cu cei din Europa, ceea ce nu s-a putut îndeplini în totalitate. Va reuși totuși să pună bazele unei noi eparhii denumită Episcopia Ortodoxă Română din Canada și Emisfera de Vest. Implicarea mitropolitului Visarion în organizarea noii episcopii din Canada este evidentă. Se păstrează indicațiile date privind marca episcopiei (din care nu trebuia să lipsească două elemente importante, frunza simbolică a Canadei și un simbol românesc), sigiliul cancelariei eparhiale, comunicarea înființării eparhiei ce trebuia făcută tuturor parohiilor, pregătirea unui congres, întocmirea unui tabel al parohiilor (după un model alcătuit de el), un model de cerere trimisă la București pentru revenirea în SUA a episcopului Policarp Morușca, primirea ca vicar a lui Trifa dacă abjură rătăcirea samosfeată, împărțirea eparhiei în două (de apus și de răsărit) pentru o conducere mai eficientă, susținând la conducerea eparhiei de răsărit pe episcopul Andrei Moldovan²¹. Recunoașterea înființării Episcopiei Ortodoxe a Românilor din Canada și Emisfera de Vest în 1956 a fost o izbândă a acestuia, fiind publicată în presa vremii ca o reușită a mitropolitului Visarion²². Teofil Ionescu va fi rechemat pentru a prelua eparhia de la Paris în 1958 după retragerea mitropolitului Visarion de la conducerea ei, dar nu se va instala efectiv decât în 1964, după moartea mitropolitului.

¹⁸ *Declarație și Proces verbal* pentru hirotonie în treapta arhieriei în „Condica Sfântă a Eparhiei Ortodoxe Române din Europa Occidentală, 1954”, din Arhiva Bibliotecii Române de la Freiburg din Biblioteca „D. Stăniloae”, *Fond Visarion Puiu*, Iași, caseta 5, ff. 18, 19.

¹⁹ Jean-Paul BESSE, *L'église orthodoxe roumaine de Paris*, p. 118.

²⁰ Părintele Vasile Boldeanu era persoana de contact a lui Horia Sima pentru împărțirea ajutoarelor la refugiații români din Paris, cf. Pr. Ștefan PALAGHIȚĂ, *Garda de Fier...*, p. 297.

²¹ Arhiva Bibliotecii Române de la Freiburg din Biblioteca „D. Stăniloae”, *Fond Visarion Puiu*, Iași, caseta 1, file nenumerate.

²² Pr. dr. Petre POPESCU, „Avem episcopie” în *Foaia poporului*, Detroit 3, Michigan, anul 46, nr. 3, martie 1957, p. 1, cl. 3 și p. 3, cl. 4.

Concluzii

Nu știu câtă credibilitate poate fi dată informațiilor cuprinse în dosarele de supraveghere a Serviciului Român de Informații, întrucât filele acestora au fost renumerotate chiar și de patru ori, multe dintre numerele considerate finale fiind mai mici chiar și cu 45 de puncte față de numerotația inițială iar cele mai multe dintre referate nu erau semnate de nici un lucrător operativ. Certitudine avem însă pentru cele mai multe dintre scrisorile, adresele oficiale sau cererile având semnătura originală a mitropolitului Visarion. La fel, putem să ne sprijinim îndeajuns și pe multe dintre planurile operative semnate de agenții securității comuniste din România. Toate contactele făcute cu acesta și încercările de repatriere s-au dovedit însă în timp a fi fost iluzii ale celor ce îl urmăreau.

În cea mai grea parte a vieții sale, în exil, a avut parte și de momente în care a fost primit și găzduit cu multă dragoste de frații întru Hristos de la mănăstirea catolică Maguzzano din Italia sau de ajutorul financiar lunar dat de clerul catolic din departamentul Aisne (Franța). Cei doi ani în care a fost sprijinit moral și financiar de așezământul de pe malul lacului Garda au fost puternic marcați de întâlnirea cu Don Giovanni Calabria, canonizat în anul 1999 de către Papa Ioan Paul al II-lea, atașament ce continuă și astăzi, la mormântul acestui prelat catolic existând un basorelief reprezentându-i pe amândoi păstori de suflețe ce s-au întâlnit și după trecerea din această viață. La Maguzzano s-a mers și mai mult de atât, una din sălile de conferințe ale abației purtând numele mitropolitului român, iar în incinta mănăstirii catolice amenajându-se și o capelă românească purtând numele aceluiași ierarh. Acesta a fost modul de a cinsti viața simplă a acestui mitropolit observată de viețuitorii mănăstirii, viață petrecută în multă reculegere, rugăciune și discreție, nelipsit fiind de la slujbele bisericii, cinstind în mod deosebit pe Maica Domnului, un om al dialogului, deschis la teologia romano-catolică, dar rămânând fidel ortodoxiei, convins că se putea apropia de catolicism fără să piardă identitatea sa ortodoxă. Îi fusese rezervat un loc de cinste în biserică, un scaun episcopal și covor roșu, fiind tămâiat la fiecare slujbă ca un reprezentant al Apostolilor. Poate și acestea au fost unele dintre motivele pentru care mitropolitul Visarion a preferat să trăiască și să moară la locul ostracizării sale, mâhnit, sărac și bolnav, dar neuitând nici o clipă mireasma pământului străbun după care a suspinat în cei 20 de ani de exil dureros pentru orice suflet ce s-a născut român.